

**POROČILA IN OCENE
RELAZIONI E RECENSIONI
REPORTS AND REVIEWS**

Lovorka Čoralic

Međunarodni znanstveni skup: MIR U SRIJEMSKIM KARLOVCIMA 1699. GODINE I NOVE GRANICE (prigodom 300. godišnjice, 1699.-1999.). Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 18.-19. studenoga 1999.

Razdoblje posljednjih desetljeća XVII. stoljeća za sigurno se može smatrati prijelomnim u povijesnom razvoju europskoga jugoistoka. Bečki ili Morejski rat odnosno Rat za oslobođenje kršćanskih naroda od osmanskog vrhovništva (1683.-1699.) - vođen između kršćanskih zemalja članica Svete lige (Austrijsko Carstvo, Mletačka Republika, Poljska) i Osmanskoga Carstva - svojom je silinom zahvatio široka područja duž cijele europske granice prema osmanlijskim stečevinama, od Ugarske i Slavonije, do Grčke i Ukrajine. Ratna zbivanja okončana su sklapanjem mirovnog ugovora između zaraćenih zemalja u Srijemskim Karlovcima 26. siječnja 1699. godine. Odredbama mirovnog ugovora Osmanlije su odstupili Austriji Ugarsku s Erdeljem, zapadni dio Srijema do crte Tisa-ušće Bosuta, kao i Slavoniju, Liku i Baniju. Mletačka Republika stekla je na južnohrvatskom području dio Dalmacije oko Knina, Vrgorca i Gabele te bokeljsko priobalje od Herceg-Novog do Risna. Dubrovačka je Republika, uz znatnu potporu austrijske diplomacije, uspjela odgnati moguće mletačko susjedstvo tako što je Osmanskom Carstvu osiguran izlaz na more u Klek u Sutorini. Bečki rat i mirovne odredbe značile su za dugo vremena utvrđivanje graničnih područja u jugoistočnoj Europi. Razdoblje rata ujedno je donijelo i značajne demografske promjene na područjima oslobođenim od osmanlijske vlasti.

Godišnjica Karlovačkog mira poslužila je kao prigoda za sustavnu znanstvenu raščlambu posljednjih desetljeća XVII. i početka XVIII. stoljeća na području jugoistočne Europe. Međunarodni znanstveni skup posvećen Karlovačkom miru i novim granicama, održan u organizaciji Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu, okupio je brojne povjesničare iz Hrvatske i susjednih zemalja. Težište istraživanja sudionika skupa može se podijeliti u nekoliko tematskih cjelina: tijekom ratnih događanja, demografske promjene, razgraničenja i nove granice, crkvene prilike, odjeci rata u književnim djelima i likovnim umjetnostima i dr.

Uvodna izlaganja održana prvog dana znanstvenog skupa (18. XI.) panoramski su pregledi općih prilika (vojnih, političkih, društvenih, gospodarskih i crkvenih) na hrvatskom prostoru, ali i duž susjednih zemalja

zahvaćenih ratnim događanjima (*Mirko Valentić*, "Staleži i redovi - nosioci kontinuiteta hrvatskih imena, identiteta i državno-pravnog kontinuiteta tijekom 17. stoljeća"; *Anđelko Mijatović*, "Turski pohod na Beč i Morejski rat 1683.-1699. u prostoru i vremenu"; *Ante Milinović*, "Udio hrvata u oslobodilačkim ratovima 1683.-1699. i njihove iznevjerene nade i pravice"). Slijedi raščlamba migracijskih procesa od XVI. do XVIII. st. iz područja južno od Save pod osmanlijskom vlašću na prostore sjeverno od Save pod austrijskom vlašću (*Stjepan Sršan*, "Migracije preko Save od 16. do 18. stoljeća") te općih prilika na prostoru bačkog Podunavlja u vrijeme i neposredno nakon Karlovačkog mira (*Ante Sekulić*, "Temeljne povijesne, demografske i društvene značajke bačkog Podunavlja prije i poslije 1699."). Zanimljiv osvrt na uporabljivost gradiva iz turskih arhiva iznosi *Nenad Moačanin* u prilogu "Građa u turskim arhivima za razdoblje osmanske vladavine u hrvatskim zemljama".

Iduća su izlaganja pregledi općih prilika u pojedinim onovremenim regijama (*Ante Nazor*, "Srednja Dalmacija u doba Morejskog rata 1684.-1699."; *Josip Ante Soldo*, "Sinjsko-mučka krajina i Karlovački mir"; *Lovorka Čoralic*, "Boka Kotorska u vrijeme Morejskog rata i Karlovačkog mira 1684.-1699."; *Darko Darovec*, "Venecija i Istra u vrijeme Karlovačkog mira"; *Hrvoje Petrić*, "Podravina u 17. stoljeću: stanovništvo, demografski procesi, društveni, gospodarski, kulturni i vjerski život").

Radovi mađarskih povjesničara donose nova dragocjena saznanja o vojno-obrambenom krajiškom ustroju u Ugarskoj i tehnici ratovanja carske vojske (*Géza Palfy*, "Organisation des Grenzverteidigungssysteme in Ungarn vor dem Frieden in Srijemski Karlovci"; *György Domokos*, "Die Bedeutung der Festungen und die Belagerungstechnik der kaiserlichen Armee während des Befreiungskrieges"). Ratna predigra miru i diplomatska borba zaraćenih strana za pregovaračkim stolom tema su razradbe nekoliko izlagača (*Ive Mažuran*, "Bitka kod Sente kao uvod u pregovore o miru s Osmanskim Carstvom"; *Ernst Petritsch*, "Die kaiserliche Politik beim Friedenskongress von Srijemski Karlovci 1698/99"; *Arnold Suppan*, "Die Bedeutung des Friedens von Karlovitz für die 'Monarchia austriaca'"). Nove povijesne granice Hrvatskog Kraljevstva nakon mirovnih odredbi 1699. godine, koje su i dijelom i danas granice između istočnih i južnih susjednih država s Republikom Hrvatskom, razmatra *Milan Kruhek* u prilogu "Povijesna topografija hrvatskih granica prema zaključcima Karlovačkog mira". Problematiku razgraničenja na područjima zahvaćenim ratom, pobliže granične pravce pojedinih regija, kao i posljedice novonastalih prilika na život tamošnjeg žiteljstva razmatraju se u radovima *Marie Pie Pedani* ("The 'Triplice Confine': Diplomatical Problems after the Peace of Karlowitz"), *Enesa Pelidije* ("Odjek Karlovačkog mirovnog ugovora na unutrašnje prilike Bosanskog ejaleta") i *Željka Holjevca* ("Problemi

habsburško-mletačkog razgraničenja u Podgorju i Pozranju krajem 17. i početkom 18. stoljeća"). Prvi dan znanstvenog skupa zaključilo je izlaganje *Mladena Klemenčića* o značaju Karlovačkog mira u postjugoslavenskom kontekstu ("Je li g. Badinter znao za Srijem-ske Karlovce?").

Prva skupina izlaganja drugog dana održavanja znanstvenog skupa (19. XI.) odnosila se na crkvenu povijest na hrvatskim prostorima na prijelazu iz XVII. u XVIII. st., poglavito na problematiku uspostave crkvene hijerarhije u krajevima oslobođenim u Bečkom odnosno Morejskom ratu. Navedenim temama bave se *Franjo Šanjek* ("Crkva i migracije u Hrvata u 17. i 18. st."), *Mile Bogović* ("Uspostava crkvene organizacije na području Like i Korduna"), *Robert Skenderović* ("Problemi uspostave crkvene hijerarhije u Slavoniji nakon mira u Srijemskim Karlovcima"), *Zlatko Kudelić* ("Marčansko-svidnička biskupija tijekom Bečkog rata") i *Franjo Emanuel Hoško* ("Franjevci Bosne Srebrene kao integralni čimbenik hrvatskog življa u Slavoniji i Podunavlju na prijelazu iz 17. u 18. st.>").

Otpor ugarskoga plemstva centralizatorskim tendencijama bečkog dvora i odjeci tih zbivanja u Hrvatskoj tema su izlaganja *Borisa Nikšića* ("Hrvatska i ugarski ustanci na kraju 17. i početkom 18. stoljeća"), a *Janos Varga* iznosi problematiku pod naslovom "Kara Mustafa, Imre Thököly und "Orta Macor" (Mittelungarn)". Raščlamba turske politike austrijskog vladara Leopolda I. u srednjoeuropskom kontekstu predstavljena je u prilogu *Alexandera Buczynskog* ("Tursko pitanje i srednjo-europska politika cara Leopolda I."); djelovanje hajdučkih skupina i pojavu krijumčarenja u Dalmaciji izložio je *Ivan Pederin* ("Gospodarska uloga dalmatinske hajdučije u 17. i 18. st."), a *Darko Vitek* ukazao na osnovne teritorijalne i upravne osobitosti na području Srijema poslije 1699. godine ("Stvaranje Srijemskog vojvodstva kao posljedica Karlovačkog mira").

Književno gradivo, latinistička baština i historiografija iz vremena Karlovačkog mira obrađuje se u radovima *Mije Korade* ("Hrvatska 17. st. u opisima pučkih misionara"), *Irene Miličić* ("Kaptolska pisma grofu Marsigliju"), *Zrinke Blažević* ("Između stvarnosti i utopije - Hrvatska iz perspektive Pavla Rittera Vitezovića /1652-1713/") i *Sandora Benea* ("Historiografija u službi politike: razvoj ilirske ideologije od Rattkaya do Vitezovića"). Jedna od ključnih osoba pri sklapanju Karlovačkog mira 1699. - grof Luigi Ferdinando Marsigli (1658-1730) - tema je i rada *Mate Batorovića* ("Luigi Ferdinando Marsigli u našim krajevima"). Teme iz kulturne povijesti Hrvatske na prijelazu iz XVII. u XVIII. st. predstavljene su i u sljedeća tri rada. Podizanje prosvjete i školstva u krajevima koji su se do tada nalazili pod osmanlijskom upravom razmatra *Pavao Knezović* ("Prosvjetni rad u oslobođenim krajevima"), a Jerko Matoš predstavlja "Spomen-kapelu Gospe od Mira u Srijemskim Karlovcima". Temeljne značajke dalmatin-

skog slikarstva u XVII. i XVIII. st., poglavito s obzirom na odraze onodobnih ratnih zbivanja, iznosi *Ivana Prijatelj Pavičić* ("Slikarstvo u Mletačkoj Dalmaciji na prijelazu iz 17. u 18. st.>"). Na kraju, posljednji referat izložen na znanstvenom skupu, uradak je *Ivana Mirnika* ("Spomen-medalje Karlovačkog mira").

Tijekom održavanja znanstvenoga skupa upriličeno je i otvaranje prigodne izložbe u Hrvatskom povijesnom muzeju pod naslovom "Slike mira (oživljena Hrvatska u vrijeme Karlovačkog mira 1699.)". Brojnost sudionika iz Hrvatske i susjednih zemalja, raznovrsnost i visoka razina znanstvene kvalitete izloženih referata, kao i dragocjena i plodonosna diskusija, osnovna su obilježja održanog znanstvenog skupa. Problematika povijesti europskoga jugoistoka (ovdje poglavito hrvatskog područja), u razdjelnici iz XVII. u XVIII. st., često u historiografiji neopravdano zapostavljena, ovime se obogatila za pregršt novih i istraživačke pozornosti vrijednih saznanja. Budući da se priprema i zbornik cjelovitih radova sudionika skupa, možemo očekivati da će njegovim objavljivanjem u velikoj mjeri biti osvjetljeno jedno iznimno značajno povijesno razdoblje.

Maša Sakara

ISTRIA MAGICA. Razstava. Castello S.Giusto-Bastione Fiorito, maj 1999. Glavni konzulat Republike Hrvatske, Trst, Stalno poslanstvo Republike Hrvatske pri UNESCO, Pariz; Arheološki muzej Istre, Pulj.

Otvoritev razstave *Istria Magica* (Magična Istra) dne 27. 5. 1999 na Gradu sv. Justa v Trstu je bila obenem tudi počastitev dneva hrvaške državnosti. Goste treh sosednjih držav (Hrvaške, Italije in Slovenije) sta nagovorila hrvaški konzul iz Trsta ter poslanka pri UNESCO prof. Vesna Girardi-Jurkić. Razstava je obiskala že Zagreb in Dunaj ter je po postavitvi v Trstu namenjena v München. Zasnovali in postavili so jo arheologi in drugi strokovni delavci arheološkega muzeja v Pulju. Gmotno sta jo podprla Ministrstvo za kulturo Hrvaške in Občinska odbora mest Pulja in Poreča. Tisk kataloga (*Istria Magica, Patrimonio storico-culturale croato* 1999, 16 str.) so omogočili Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Ministrstvo za turizem, Mednarodni center za arheološke raziskave in Zagrebska univerza. Slovesno otvoritev je z dvema hrvaškima pesmima zaključil pevski zbor Sokol iz Buzeta.

V čudovitem okolju srednjeveškega gradu smo si lahko ogledali reprezentančne predmete iz več kot tri tisočletja stare kulturne dediščine Istre. Kronološko zasnovana razstava se prične s fotografijo paleolitskega najdišča Šandalija in nas popelje skozi arheološka obdobja vse do umetniških del modernih istrskih ustvar-